

Голові Разової спеціалізованої вченої ради ID 8895
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського,
д-р наук з фізичного виховання та спорту,
професору Боднар І.Р.

Відгук

офіційного опонента кандидата медичних наук, доцента

Горошко Вікторії Іванівни,

на дисертаційну роботу

Басенко Людмили Ігорівни

на тему «**ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ
РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА**»,

подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

з галузі знань 22 Охорона здоров'я,

за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація.

Актуальність теми дослідження зумовлена стрімким зростанням поширеності розладів аутистичного спектра (РАС) серед дитячого населення впродовж останніх десятиліть. Якщо раніше цей діагноз вважався відносно рідкісним, то нині він є одним із провідних станів нейророзвиткових порушень, що офіційно визнаний Всесвітньою організацією охорони здоров'я та Американською психіатричною асоціацією. Трактуювання РАС як порушення соціальної комунікації, повторюваної поведінки та незвичних сенсорно-моторних реакцій залишається актуальним з 2013 року, а клінічний спектр охоплює як легкі прояви, так і тяжкі форми з потребою у довготривалій підтримці.

Епідеміологічні дані засвідчують суттєве зростання захворюваності: згідно з інформацією Центру з контролю та профілактики захворювань США, на 2018 рік частота РАС становила 1 випадок на 44 дитини, тоді як у 2000 році — 1 на 150. Аналогічну тенденцію зростання спостерігають і в Україні: з 680 зареєстрованих дітей у 2005 році кількість збільшилася до понад 20 тисяч у 2023 році за даними ЕСОЗ, що узгоджується з міжнародними статистичними оцінками (більш як 1 % дитячого населення). Проте наявні розбіжності між офіційною статистикою та експертними оцінками пояснюються, зокрема, високим рівнем стигматизації, що утруднює своєчасну діагностику. Серед можливих причин такої динаміки виділяють підвищену обізнаність населення, удосконалення методів діагностики, зростання віку батьків, а також підвищення виживаності передчасно народжених дітей. Водночас, РАС справляє суттєвий вплив на якість життя дитини та її родини, зумовлюючи емоційні, соціальні й фінансові труднощі, зокрема у сфері догляду, навчання, соціалізації та психологічного добробуту.

Необхідність обґрунтування, розроблення та впровадження ефективної моделі фізичної терапії для дітей дошкільного віку із РАС із урахуванням

сімейного компоненту зумовлює актуальність даного дисертаційного дослідження.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського на 2021–2025 рр. «Удосконалення підходів до фізичної терапії осіб, які мають або можуть зазнати обмеження функціонування» (затверджено на засіданні вченої ради ЛДУФК, протокол № 4 від 09.02.2021 р.)

Мета дослідження полягала в обґрунтуванні, розробці та апробації сімейно орієнтованої програми фізичної терапії для дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра, спрямовану на поліпшення їх функціональних та рухових навичок.

Ступінь наукової обґрунтованості, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження. Отримані результати дисертаційного дослідження мають високий ступінь обґрунтованості, досягнутий відповідністю дизайну дослідження та обраних методів дослідження меті та завданням дисертації, глибоким вивченням доступної наукової, методичної літератури, достатньою кількістю досліджуваних, відповідним і якісним аналізом фактичних даних. Ступінь наукової обґрунтованості та висновків дисертації, відповідає основним вимогам до дисертації, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD).

Дисертаційна робота має типову структуру, викладена на 198 сторінках загального обсягу та складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету і завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження та наукову новизну, впровадження теоретичних та практичних результатів дослідження. Результати роботи унаочнено у відповідних 29 таблицях й 11 рисунках. Список використаних джерел містить 193 найменувань, із них 162 — іноземні.

У **першому розділі** представлено всебічний аналіз наукових джерел щодо розладів аутистичного спектра (РАС) з акцентом на актуальність проблеми для систем охорони здоров'я та реабілітації. Авторка розглядає поширеність РАС у світовому та національному контекстах, розкриває клінічні характеристики розладів, зокрема порушення психомоторного розвитку та функціональних рухових навичок. Увага зосереджена також на впливі РАС на функціонування дитини та якість життя її родини. Аналізуються сучасні підходи до фізичної терапії для дітей із РАС, труднощі впровадження реабілітаційних заходів, а також значення активної участі сім'ї в терапевтичному процесі як ключової умови ефективності втручань.

Другий розділ описує методологічні засади виконаного дослідження. Визначено дизайн, вибірку, критерії включення та виключення учасників, а також логіку організації етапів дослідження. Наведено характеристику використаних релевантних та сучасних методів дослідження: соціологічних (опитування, анкети), функціональних (оцінювання рівноваги, моторних навичок, обмеження життєдіяльності) та статистичних. Дослідження проводилося з дотриманням етичних вимог, що підтверджено рішенням біоетичної комісії Львівського державного університету фізичної культури

імені Івана Боберського щодо організації й застосування методів (лист від 5 березня 2025 року, № 27).

В третьому розділі викладено теоретичне підґрунтя розроблення моделі сімейно орієнтованої фізичної терапії, а також детально охарактеризовано структуру та зміст програми, що включає діагностичний, планувальний, інтервенційний та моніторинговий етапи. Особливу увагу приділено вибору інструментів оцінювання ефективності, а також системі контролю динаміки втручань. Запропоновано освітній компонент для батьків, який спрямовано на підвищення їхньої залученості та обізнаності щодо фізичної терапії та підтримки дитини в умовах повсякденного життя.

Четвертий розділ присвячено аналізу результатів емпіричного дослідження щодо впровадження сімейно орієнтованої програми фізичної терапії із залученням батьків. Представлено порівняльні результати між основною та порівняльною групами за показниками моторного розвитку, рівноваги, мобільності та сформованості навичок відповідно до віку. Також проаналізовано динаміку якості життя батьків, яка достовірно поліпшилася у випадку активної участі в процесі фізичної терапії. Отримані результати свідчать про перевагу сімейно орієнтованого підходу порівняно з традиційними програмами фізичної терапії.

В п'ятому розділі здійснено інтеграцію теоретичних положень і практичних результатів дослідження. Авторка узагальнює вплив розробленої програми на розвиток моторних функцій у дітей із РАС, а також на психоемоційний стан і якість життя їхніх родин. Підкреслено важливість індивідуалізованого підходу та впровадження стандартизованих інструментів оцінювання. Розділ завершується формулюванням положень наукової новизни та практичної значущості дисертаційної роботи у форматі вперше отриманих, доповнених та таких, що набули подальшого розвитку. Зокрема, *уперше* обґрунтовано структуру й зміст сімейно орієнтованої програми фізичної терапії дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра, яка окрім втручань фізичної терапії, обстеження, консультування та контролю, передбачає удосконалення та корегування рухових функцій, формування рухових навичок у дітей, а також освіту для батьків та активне залучення їх до реалізації мети й завдань для розвитку дитини; *уперше* для індивідуалізації мети, завдань реабілітації, вибору втручань, моніторингу та корегування впливу програми обґрунтовано та розроблено систему оцінювання й контролю сформованості рухових навичок з врахуванням віку дитини із РАС, її рухові функції та рівня обмеження життєдіяльності; *уперше* розроблено організаційну структуру, зміст та принципи упровадження освітнього компонента для батьків у межах сімейно орієнтованої програми фізичної терапії; *удосконалено* інформацію про якість життя батьків під час упровадження сімейно орієнтованої програми фізичної терапії дітей дошкільного віку із РАС з активним залученням батьків до реалізації втручань; *набули подальшого розвитку* дані рівня обмеження життєдіяльності, рівня рухових функцій і сформованості рухових навичок у дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра.

Практичне значення роботи полягає у використанні сімейно орієнтованої програми фізичної терапії для дітей молодшого шкільного віку із розладами аутистичного спектра з активним залученням батьків до реалізації її

компонентів, яку можна широко застосовувати і в умовах реабілітаційних центрів, і як домашню програму реабілітації для поліпшення рівня функціонування дітей із розладами аутистичного спектра й забезпечення вищого рівня якості життя батьків. Формулюванні й застосуванні системи контролю за ефективністю програми фізичної терапії, рекомендації щодо використання інструментів та індикаторів для оцінювання рівня сформованості рухових навичок відповідно до віку, рухових функцій та обмеження життєдіяльності, які відповідають сучасним підходам з урахуванням Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків, котрі застосовують фізичні терапевти й фахівці з реабілітації мультидисциплінарних реабілітаційних команд.

Результати дисертаційного дослідження висвітлено в публікаціях, з них 4 статті у наукових фахових виданнях України, а також 5 наукових публікаціях представлених у міжнародних науково-методичних та практичних конференціях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Узагальнені теоретичні та емпіричні дані отримані впродовж дисертаційного дослідження впроваджено в практику навчального процесу студентів спеціальності «Терапія та реабілітація» спеціалізації «Фізична терапія» кафедри фізичної терапії, ерготерапії Хмельницького національного університету й кафедри фізичної терапії, ерготерапії та здоров'я Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Результати досліджень доповнили зміст навчальної дисципліни «Фізична терапія в педіатрії» теоретичними й методичними матеріалами про інструменти обстеження у фізичній терапії для дітей із РАС, а також системою контролю якості ФТ та програмою втручання із залученням у процес батьків. Також результати дослідження, зокрема програму сімейно орієнтованої фізичної терапії та її компоненти, впроваджено в практичну діяльність громадської організації «Агапе» в місті Хмельницькому. Це підтверджено актами впровадження.

У дисертаційній роботі та публікаціях здобувачки відсутні порушення академічної доброчесності, фабрикації, фальсифікації.

До дискусійних моментів, які виникають в процесі ознайомлення із науковою роботою здобувачки і не применшують наукових результатів роботи можна віднести наступне:

1. Висновки до першого розділу дисертаційної роботи викладено стисло. З огляду на обсяг і глибину проведеного аналізу літературних джерел, доцільно було б подати висновки у більш розгорнутому вигляді.
2. Таблиця 2.1, наведена в основному тексті дисертаційної роботи, повністю дублюється в додатку Ж1. Така повторюваність інформації не є доцільною з огляду на вимоги до лаконічності та структурної узгодженості наукової праці. Доцільно було б обмежитися поданням таблиці в одному з розділів — або в основній частині роботи (якщо дані мають аналітичне значення для змісту), або в додатку (якщо таблиця має лише ілюстративну функцію).
3. У дисертаційній роботі здійснено розподіл результатів дослідження показників якості життя батьків дітей із розладами аутистичного спектра за перцентильним принципом, що дозволило виокремити референтні межі для відповідних категорій. З огляду на це, доцільним виглядає

включення до положень наукової новизни дисертації пункту щодо сформованої референтної шкали оцінювання якості життя батьків дітей із РАС, як важливого інструменту для інтерпретації результатів і подальшого використання в клінічній та дослідницькій практиці.

4. У дисертаційній роботі зазначено, що контроль за виконанням фізичної терапії в період між очними заняттями здійснювався за допомогою відеозаписів, наданих батьками. Разом з тим, не до кінця з'ясовано, чи застосовувалися засоби телереабілітації (зокрема, онлайн-консультації, відеозв'язок, цифрові платформи) для зворотного зв'язку з батьками у процесі супроводу програми. У разі їх використання, доцільно було б детальніше окреслити відповідні механізми, формат і частоту комунікації, а також охарактеризувати їх ефективність у контексті реалізації сімейно орієнтованого підходу. Така деталізація підвищила б інформативність та прикладну цінність представленого досвіду.

Висновок. Аналіз дисертації Басенко Людмили Ігорівни на тему «Фізична терапія дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектра», дає підстави стверджувати, що поставлена у дослідженні мета досягнута, основні завдання успішно вирішені. Дисертація є самостійною і завершальною науковою працею. Одержані результати мають важливе теоретичне і практичне значення. Достовірність результатів дисертаційної роботи не викликає сумніву. Висловлені зауваження і побажання не применшують загальної високої оцінки рівня дисертаційної роботи.

Дисертація має наукову новизну та відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01. 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка Басенко Людмила Ігорівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 22 Охорона здоров'я, за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація.

Офіційний опонент:

Кандидат медичних наук, доцент,
завідувач кафедри фізичної терапії та ерготерапії
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

В.І. Горошко
19.05.2025

ПОГОДЖЕНО

Доктор технічних наук, професор,
Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

О.В. Степова

Заступник ректора

Заступник керівника

 Валерій Клішін